

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

Марчук К. А.

*кандидат філологічних наук, асистент кафедри теоретичної психології та
психології розвитку*

Гречуха І. А.

асистент кафедри теоретичної психології та психології розвитку

Житомирський державний університет ім. І. Франка, м. Житомир, Україна

Оскільки однозначних визначень творчого потенціалу в психологічній літературі дуже мало, перш за все спиратимемось на твердження В. Моляко, за яким «творчий потенціал – це саме та система, яка так само, як і підсвідомість, прихована від будь-якого зовнішнього спостереження. І сам носій творчого потенціалу іноді мало або й зовсім нічого не знає про свої творчі можливості. Про справжні творчі можливості конкретної людини ми можемо доказово, а не гіпотетично, говорити лише на основі здійсненої діяльності, отриманих оригінальних творів. Творчий потенціал стає не уявною, а реальною, прогнозованою цінністю лише тоді, коли реалізується у винаходах, конструкціях, книгах, картинах, фільмах та ін.» [2, с. 15].

У тому, що творчий потенціал Григора Тютюнника повною мірою реалізувався в його численних новелах, оповіданнях, повістях, сумніватися не доводиться. Твори письменника були високо оцінені як його сучасниками, так і наступними поколіннями критиків і читачів. «Відразу стало зрозуміло, що цей письменник, який вразив усіх глибокою правдою життя, оминувши якимось чином важкий етап учнівства, займає окремішнє місце як у культурно-мистецькому житті України епохи шістдесятництва, так і зокрема у її літературі» [1, с. 6].

Цінною для подальшого дослідження видається структура творчого потенціалу за В. Моляко [2, с. 16]. Спробуємо прослідкувати, як окремі структурні складові творчого потенціалу розкриваються у межах біографії письменника.

Задатки, нахили, що виявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, наданні переваг чомусь перед чимось, загальній динамічності психічних процесів; швидкість у засвоєнні нової інформації, створення асоціативних масивів. Із раннього дитинства Григир Тютюнник проявляв інтерес до літератури і писання, мав

хорошу пам'ять, завдяки чому уже в дорослому віці міг відтворити цілі пласти усної народної творчості, особливо казок, творів художньої літератури, почутих і прочитаних у дитинстві. У численних автобіографіях письменник згадує, що з фольклорними творами та зразками літературної класики він почав знайомитись у батьківській родині (ще до арешту батька), продовжив у родині дядька (тітка викладала у школі українську мову та літературу) і продовжував усе життя, незалежно від умов, у які потрапляв (арешт, служба в армії, робота на заводі, на кінофабриці, письменницька діяльність).

Чіпка пам'ять, швидкість виникнення асоціацій, образне сприйняття світу сприяли формуванню Тютюнника як письменника. Спостерігаючи за реаліями життя, за людьми, він швидко вибудовував сюжети і деталі, виношував їх у пам'яті, доповнюючи та шліфуючи, і врешті вписував у художній твір.

Інтереси, їх спрямованість, частота й систематичність проявів, домінування пізнавальних інтересів. Не зважаючи на непрості умови, які випали на долю його покоління (післявоєнний час, голод), типовість трудового шляху (навчався у ремісничому училищі, працював на заводі, потім у колгоспі), майбутній письменник уже тоді виявляв яскравий інтерес до освіти і самоосвіти, інтелектуального збагачення. Так, навіть перебуваючи у колонії за самовільну «втечу» із заводу, де мусив відпрацювати 3 роки після училища, Григій зарекомендував себе найактивнішим читачем бібліотеки, під час служби в морфлоті навчався у тамтешній вечірній школі, а після демобілізації вступив до Харківського університету. Крім того, постійно займався самоосвітою, заповнюючи читанням книги ночі, а особливо – літні відпустки. Дружина брата, теж письменника – Григорія Тютюнника, згадує перелік книг, якими було наповнене одне із так званих відпочинкових літ братів. Тут і Рокуел Кент, і Сартр, Ніцше, Роттердамський, Ібн-Сін та Ібн-Хозм, Сааді та ін.

Наполегливість, систематичність у роботі, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, сміливе прийняття рішень. Григій Тютюнник за характером був надзвичайно самодисциплінованим, працелюбним, у роботі – наполегливим, рішучим у прийнятті рішень. У літературі він не керувався загальноприйнятими канонами, а обирав свій власний курс. Як згадує І. Дзюба, Тютюнник був далекий від «будь-якого

сектантства й групівщини», тобто не належав до літературних клубів, угрупувань, студій. Він не слідував існуючим тенденціям, аби видаватися модним або актуальним, натомість мав власне бачення творення високої літератури і самодостатньо доводив кожним твором правоту та вагомість власних естетичних ідеалів. «Те, що називають вершиною таланту, – то вершина критичного ставлення до себе» [3, с. 69] Ці слова Тютюнника свідчать про високий рівень самокритичності. «Літературний матеріал повинен злежатися в мені, як сіно в стіжку, щоб кожна стеблина пропахла ароматом іншої» [3, с. 57].

Емоційне забарвлення окремих процесів, емоційне ставлення, вплив почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір, надання переваг. Емоційне ставлення до життя, до світу, до самого себе стало життєвим кредом письменника. В одному із своїх щоденників він написав: «Іноді я відчуваю людину, як рана – сіль»; «І що я в господа за людина!!! Ні в чому немає мені ані міри, ані втіхи – ні в любові, ні в стражданні, ні в захопленнях, ні в сумі пекельному. Неприкаянный я» [3, с. 64]. Літературознавці зазначають, що Тютюнник був емоційним, різким, вибуховим у житті, а в художніх творах «культивував образ людини доброї, незлобивої, здатної контролювати свої емоційні сфери» [1, с. 17]. Літературознавці, біографи часто дають таку характеристику письменнику: «Часом і сам різкий, непоступливий, непримиренний до людської ницості, до будь-якого крутіства, і водночас совісливий, чутливий до чужого болю, вразливий...сам гостро реагував на найменший вияв образи чи приниження – і такими ж вразливими створив і своїх героїв» [1, с. 8]. Григій Тютюнник глибоко і емоційно переживав усе, що відбувалося як у його особистому житті, так і в житті суспільному. Пропускаючи суспільну несправедливість, брехню, чийсь негідні вчинки крізь призму власних світоглядних орієнтирів – загострено справедливих – він надовго виходив із стану емоційної рівноваги. І врешті одна з хвиль такого гострого переживання підштовхнула його до самогубства. Літературознавці згодом напишуть: «У нього був, за сучасною термінологією, надто низький «больовий поріг» – чужий біль він сприймав як свій власний, а то й іще гостріше» [4, с. 452-453]; «письменник не зумів вивищитися над обставинами, постійно перебуваючи у «молекулі болю» – як у цеглинці часу вічно теперішнього» [1, с. 29].

Творча спрямованість на пошуки аналогій, комбінування, реконструювання, змін варіантів, економність у рішеннях, використанні часу, засобів та ін.; здібності до реалізації власних стратегій і тактик при розв'язанні різних проблем, завдань, пошуку виходу зі складних, нестандартних ситуацій. У складний для української літератури час, коли письменництво було затиснуте в лещатах радянської цензури, Григій Тютюнник знаходить власний спосіб кинути виклик системі, яка намагалася всіх зрівняти, створити тип homo soveticus. Він формує тип літературного героя – дивака, який «здатний був нести неушкодженою первісну людську сутність: у світі уніфікованих приписів, де витруювалась сама автентичність людини, процвітав її самозахист за принципом зрівнялівки «усіх під усіх» – характер постає як результат подібних трансформацій та маніпуляцій...Тим-то автентичність індивідуума, його вірність своїй природі, яка протистоїть уніфікації й одноманітності, видаються дивацтвом» [1, с. 21].

Розкриття творчого потенціалу Григора Тютюнника не вичерпується проведенням аналізом, а вимагає ширшого дослідження, зокрема із застосуванням біографічного методу.

Література:

1. Григій Тютюнник: «З любові й муки народжується письменник...» : біобібліогр. нарис / авт. нарису Л. Б. Тарнашинська ; бібліограф-упоряд. Г. І. Гамалій ; наук. ред. В. О. Кононенко ; М-во культури і туризму України, ДЗ «Національна парламентська бібліотека України». – К., 2011. – 136 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 12).
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
3. Тютюнник Г. Із щоденників і записників / Г. Тютюнник // Вічна загадка любові. Літературна спадщина Григора Тютюнника. Спогади про письменника / [упорядкув. та прим. А. Шевченка]. – К., 1988. – С. 25–136.
4. Шевченко А. Зустріч на все життя / А. Шевченко // Вічна загадка любові. Літературна спадщина Григора Тютюнника. Спогади про письменника / [упорядкув. та прим. А. Шевченка]. – К., 1988. – С. 439–454.